Medlemstidning
DBW:s Botaniska Trädgårds Vänner

Nr 1 * 2021

MEDLEMSTIDNING DBW:S BOTANISKA TRÄDGÅRDS VÄNFÖRENING

Nr 1 2021 Årgång 11 • ISSN 2001-1784

HEMSIDA: http://vanner.visbybotan.se

ANSVARIG UTGIVARE: Wiveka Schwartz, wiveka.schwartz@hotmail.se

LAYOUT: Nette Lövgren Design

TEXTER:
Eva Selin
Solveig Artsman
Sven-Erik Lindström
Carina Johansson
Wiveka Schwartz
Åke Persson

BILDER:
Solveig Artsman
Eva Selin
Carina Johansson
Helène Stade

Tack till alla!

Hej! Jag är en smålänning med hjärtat på Gotland, sedan många år sommarboende i Lau. I år har jag fått i uppdrag av styrelsen att ansvara för layout av denna tidning. Så roligt att kunna bidra på detta sätt! Till vardags formger jag böcker, mestadels facklitteratur och läromedel. Helst sitter jag då i min lilla ateljé där jag kan blicka ut över trädgården i Lau. Där kämpar vi med torka, kvickrot och såpnejlikor – men i min fantasi ser jag välmående rosor, skuggande trädkronor och en doftande kryddträdgård. Ni förstår var jag hämtar inspirationen? /Nette

Omslagsbild: Lusthuset på Tempelkullen
Baksida: Gazania, Påfågelblomster
Foto: Solveig Artsman

Medlem 2021

Så här gör Du för att vara eller bli medlem:

Genom att betala in medlemsavgiften (150:- för enskilda personer och 500:- för organisationer) på **bg 789-0122** fortsätter Du att vara medlem i Botans Vänförening. Du som vill bli medlem betalar på samma sätt.

Glöm inte att skriva Ditt namn och adress på inbetalningskortet eller som meddelande om du gör en internetbetalning! Ange även epostadress.
Om vi inte kan identifiera inbetalningen kan Du komma att strykas från medlemslistan.

Om det är en organisation som betalar behövs namnet på kontaktpersonen också.

Välkommen!

Foto: Carina Johansson

Alla våra arrangemang sker i samarbete med Vuxenskolan.

Studieförbundet Vuxenskolan

INNEHÅLL

Ordföranden har ordet 4
Kallelse till årsmöte 6
Restaurering av parken vid Roma kloster och kungsgård 7
Rosmarin 12
DBW:s Trädgårdsstyrelse informerar 14
Rute-tösen som blev hotelldrottning och satte grönsaker, sallad och blommor på restaurangborden 16
Soppkoket i Botan – hur började det? 20
Tipspromenad under det senaste soppkoket 22

Ordföranden har ordet

Text & foto: Carina Johansson

UNDER DET GÅNGNA pandemiåret 2020 har Botan betytt mer än någonsin för många och under större del av året än vanligt. Det har varit en plats att mötas på när vi inte har kunnat träffas hemma hos varandra. Inte sällan har alla bänkar och bord varit upptagna av familjer som fikat, personer som mediterat, klappat någon katt som dykt upp, vänner i alla åldrar som stämt träff vid dammen, intill den stora magnolian eller i kryddträdgården. Den nya soffan som ni, medlemmar i Botans vänner bidragit till, har fått en fin placering en bit ifrån Solvisarplan och den vackra rosbågen. Där har det varit fint att sitta, inte minst kvällstid och känna dofter, titta på stjärnorna och vänta på att månen ska visa sig bakom de stora trädkronorna. Från bänken har det också gått att se gaveln på Sankt Nicolai ruin. Nu är de flesta bänkarna flyttade till sin vinterförvaring, men några sittplatser finns att använda året om.

En del har gått dagliga promenader genom Botan i hopp om att träffa någon att prata med, kanske fråga trädgårdsmästarna om sommarens plantering vid ovalen, om växterna i klonarkivet eller om vad som planeras inför nästa år. Det var på håret att vi fick tillstånd att koka soppa på Visbydagen i

Den nya bänken är äntligen på plats! Bänken, som ni medlemmar i Botans vänförening bidragit till genom era medlemsavgifter, köp av lotter och andra bidrag, har fått sin plats på en egen stenläggning inte långt från Solvisarplan. Som ni ser är bänken stor, fin och gedigen. När pandemin är över kan vi sitta många på den samtidigt. Genom skylten vill vi också minnas Ingvar Nordin, som betytt mycket för trädgården.

oktober, innan restriktionerna blev hårdare igen gällande hur många som fick träffas samtidigt. Social distansering har varit ledorden hela året, men det har nog varit riktigare att lägga till termen fysisk, för sociala har vi ju verkligen behövt vara under pandemin, men fått hitta nya sätt. Ofta har jag sett personer med mobiltelefon som gått runt och pratat, kanske på Facetime och beskrivit vad de sett och vänt på mobilen då och då för att visa den andra med hjälp av kameran. Det är kanske personer som inte haft möjlighet att komma till Visby och uppleva trädgården själva i dessa Coronatider. När mörkret har fallit under hösten och även nu vintertid har ibland små sällskap synts med lyktor i lusthuset. Kanske har de varit just fem eller åtta, så många vi har fått vara under olika perioder när Folkhälsomyndigheten har provat modeller för att minska smittan.

Botan är också en plats som ger tröst genom allt vackert som växer här och även under vintern går det att glädjas åt trädens vackra former, barkens färgnyanser och mönster, liksom alla knoppar som visar sig redan nu. De inger hopp om bättre tider. Vi i vänföreningens styrelse hoppas kunna arrangera sommarresan igen. 2020 fick vi ställa in den. Några föredrag brukar det också bli, men först är det dags för årsmöte. En kallelse till det hittar ni några sidor framåt här. Mötet blir digitalt, men det går också att vara med via telefon. Föredraget med Lasse Pettersson, Botans tidigare trädgårdsmästare, som vi planerat i samband med årsmötet, kommer att äga rum så fort pandemin tillåter. Då kommer Lasse att berätta om Ingvar Nordin, som ju betytt mycket för Botan och som han själv hade fin kontakt med. Det ser vi verkligen fram emot. Något annat att glädjas åt är boken om Botan som DBW ska ge ut i vår. Det blir en riktigt liten pärla med bilder av Tommy Söderlund och personliga texter av Lasse Pettersson och med lite historik av Lennart Lindgren. Till dess får ni läsa om trädgården vid Roma Kungsgård, om gotländskan Wilhelmina Skogh, om rosmarin, soppkoket i Botan och lite till i denna skrift. Håll ut och håll avstånd – minst en krattlängd – och njut av Botan!

För styrelsen, Carina Johansson

En av två ordförande som delar på arbetet. Den andra är Wiveka Schwartz som ni möter i texten om Wilhelmina Skogh på sidan 16.

DU KALLAS HÄRMED TILL

ÅRSMÖTE

I DBW:S BOTANISKA TRÄDGÅRDS VÄNFÖRENING

Måndagen den 29 mars kl 19 (öppet från 18.30)
Mötet hålls digitalt via Teams, tidsåtgång 20–30 minuter

Länk till mötet tillsammans med årsmöteshandlingarna kommer att läggas upp på vår hemsida, http://vanner.visbybotan.se, senast 25 mars.
Anslutning sker via er dator/surfplatta eller mobil med internetuppkoppling.

Man kan även delta i mötet via telefon:

- Ring 08-535 271 73
- Ni ombeds knappa in en kod = 899 881 040#
- Ni ombeds säga ert namn, och kommer därefter med i mötet.

I samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan

DAGORDNING

1. Mötets öppnande
2. Val av ordförande och sekreterare för mötet
3. Val av 2 protokolljusterare och tillika rösträknare
4. Fastställande av röstlängd
5. Årsmötets behöriga utlysande
6. Fastställande av föredragningslista
7. Verksamhetsberättelse
8. Ekonomi
   a. Redovisning av föreningens ekonomi
   b. Revisionsberättelse
   c. Ansvarsfrihet
9. Verksamhetsplan och budget för 2021
10. Fastställande av medlemsavgift för 2022
11. Val av styrelse
12. Val av 1 revisor på 1 år och 1 revisorssuppleant på 1 år
13. Val av 3 ledamöter till valberedningen, varav en sammankallande
14. Övriga frågor
15. Mötets avslutande

Foto i bakgrunden: Solveig Artsman

Restaurering av parken vid Roma kloster och kungsgård

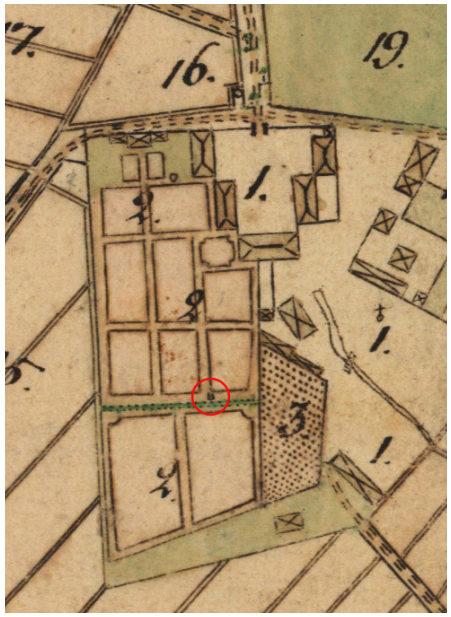
Text & foto: Eva Selin

ÅR 2016 PÅBÖRJADE Statens fastighetsverk arbetet med att restaurera det stora parkområdet väster och sydväst om kungsgårdens huvudbyggnad. Området har under lång tid brukats som trädgård. Troligen låg klostrets odlingar här och i Dansk Jordebog från 1608 nämns ”Sex smaa fyskevandt ligendes ved klosteredt og nogenn smaa Abelhager med kiesseberthrer og andre three widj” (Lindström 1895). Men det första dokumentet som visar att det verkligen fanns en utvecklad trädgård sydväst om kungsgårdsbebyggelsen, är en karta från 1699. Här syns en kvartersindelad trädgård i åtta kvarter med en rundel i mitten.

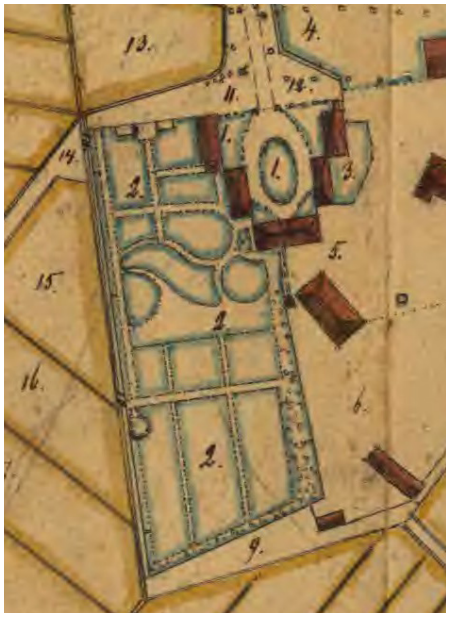
Med åren utvidgades trädgården. Landshövding Johan Diderik Grönhagen som tillträdde 1728, och som dessutom bosatte sig permanent på kungsgården, utvecklade hela platsen till en mer ståndsmässig miljö med ny huvudbyggnad, flyglar, stall och ladugårdar där även klostret togs i anspråk. Stora resurser lades även på trädgården och den gröna miljön. Kring trädgårdsområdet planterades träd, nya kvarter odlades upp och i den norra delen uppfördes ett orangeri. På gårdsplanen planterades parvisa lindar framför byggnadernas entréer. Kronan på verket den långa allén till Roma kyrka, planterad med träd i dubbla rader.

Karta 1699.

Karta 1815. Brunnen är markerad med en röd cirkel.

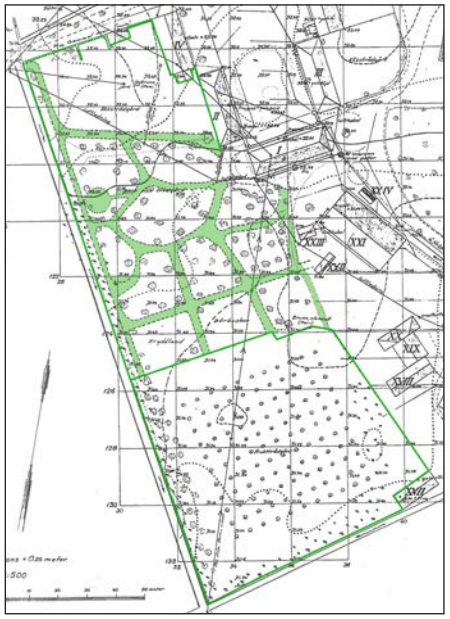
Karta 1862. Kvarteren i den norra delen är ersatta av slingrande gångar och asymmetriska planteringar.

Nya landshövdingar utökade odlingskvarteren i trädgården och 1815 visar en detaljerad karta att stora delar av området är kvartersindelat. Orangeriet i den norra delen, vilket troligen uppfördes på 1730-talet, har också utvidgats. I mitten av 1800-talet var landshövdingen bosatt i Visby och kungsgården var sedan 1832 utarrenderad. Arrendator Otto Myhrman som tillträdde 1849 anammade den nya engelska parkstilen. I den norra delen av trädgården togs orangeriet bort och kvarteren ersattes av en 'romantisk' park med slingrande gångar.

Den sista arrendatorn lämnade kungsgården omkring 1909. Därefter tog försvaret över. Marken arrenderas ut men försvaret ansvarade för gårdsområdet och trädgården. 1938 upprättades en karta över trädgården. Den visar den romantiska parkens slingrande gångar i norr och en fruktträdgård i söder. Mot slutet av århundradet har en tät almskog, som planterades på 1960-talet, tagit över i söder medan den norra delen är gräsbevuxen med enstaka äldre träd. Det var utgångspunkten när Statens fastighetsverk började planera en restaurering av området

Den första åtgärden var att avverka träden i den södra delen. Därefter ställdes frågan vad det kunde finnas för spår efter tidigare anläggningar. En undersökning med georadar som gjordes i den norra delen 2016 visade spår efter ett tidigare gångsystem, synligt på kartan från 1938. I söder gick det inte att genomföra undersökningen med georadar på grund av trädens rötter, så där kunde det inte påvisas spår efter kvartersindelning och gångar. Det fanns dock en äldre brunn kvar som var markerad på kartan från 1815.

Hur skulle då en restaurering gå till? Efter genomgångna undersökningar beslutades att i den södra delen skulle gångarna rekonstrueras utifrån kartan från 1815. Här fanns en

Karta 1938. Den norra delen av området.
Det tidigare gångsystemet är markerat med grönt.

väst-östlig gång planterad med en häck av alm, och i gången låg den brunn som finns kvar idag. Brunnen skulle vara ett riktmärke och i övrigt gjordes utsättningar av gångarna baserat på det historiska kartunderlaget och befintliga byggnaders lägen. I den norra delen var resultaten från georadarn en bas. Förhoppningen var att finna de äldre grusgångarna när grävningarna började, men även här gjordes en utsättning utifrån historisk karta.

Under 2019 påbörjades arbetet med den södra delen och under 2020 har hela området blivit klart. I den södra delen av området har två större och flera mindre kvarter anlagts, och i den väst-östliga mittgången vid brunnen har en häck med lind, som ett alternativ till alm, planterats. Lindsticklingarna kommer från de gamla lindarna i klostergården. I det västra större kvarteret finns nu en trädskola med lindar som så småningom skall planteras ut i allén mellan kungsgården och kyrkan.

Den norra delen av området. Georadar på 25–30 cm djup. Ur rapport Roma kungsgård och kloster 2016.

Den skall som på 1700-talet bli en dubbelallé med fyra rader träd. I det östra kvarteret skall fruktträd planteras under våren 2021. I kvarteren norr om den väst-östliga gången planeras en ört- och grönsaksträdgård.

I den norra delen av området påbörjades arbetet med att försöka lokalisera tidigare grusgångar. Det visade sig att gruset till stor grad hade avlägsnats, men att det på vissa platser syntes tunna gruslager. Det innebar att gångarna till viss del anlades efter den äldre gångstrukturen och till viss del genom utsättning baserat på kartan från 1938.

KÄLLOR

Roma kloster och cistercienserna, Gotlands Museum 2016.

Roma kungsgård och kloster – georadarprospektering. Uppdragsrapport nr 292, Inst. för arkeologi och antikens kultur, Stockholms universitet.

Vårdprogram för marken vid Roma kungsgård I 404. Statens fastighetsverk, 2017.

MEDVERKANDE I ARBETET:

Lars-Erik Berglund, fastighetsförvaltare, Statens fastighetsverk

Anders Glassel, kulturarvsspecialist landskap och park samt projektledare, Statens fastighetsverk

Eva Selin, antikvarisk kontrollant och författare till vårdprogram, Gotlands museum

Marcus Botvalde, arbetsledare, Region Gotland

Håkan Arvid Jacobsson, trädgårdsmästare, Region Gotland

Lars-Håkan Jacobsson, trädgårdsmästare, Region Gotland

Den väst-östliga mittgången med brunnen till höger, och en nyplanterad häck med lind.

Nyanlagt gångsystem i den norra delen av trädgårdsområdet.

Nyanlagt gångsystem i den norra delen av trädgårdsområdet, fotograferat från sydväst.

Rosmarin

Text & foto: Solveig Artsman

HAVETS DAGG ELLER ROSMARIN är en av de mest underbara örtväxter jag vet. Den eteriska doften är ljuvlig och skön att andas in. Namnet *havets dagg* lär komma från latinets *ros* (dagg) *marinus* (hav). Örtens blommor är havsblå, längst uppe på örten, och ser ut som stora daggdroppar.

Växten kom, som så många andra örter, med munkarna till Sverige under medeltiden. Sedan dess har den en given plats i våra örtagårdar.

Rosmarin växer naturligt i Medelhavsområdet. Enligt myten var gudinnan Afrodite insvept i rosmarin när hon föddes ur havet. Växten blev därför helgad åt henne. Rosmarin offrades till Afrodite och man ansåg att örten var en kärleksört.

I Egypten lade man en kvist rosmarin i den dödes händer. Örten kom därför att även symbolisera hågkomst.

Örten innehåller kamfer bland annat och när den används i massageoljor så ökas genomblödningen i musklerna. Den anses också rena luften och ger trädgården en underbar doft. Ett tips är att lägga några rosmarinblad i vattnet i en aromlampa.

Växten innehåller förutom eteriska oljor, även zink, selen, magnesium, järn, kalcium, mangan och C-, B6- och A-vitamin. Naturligtvis är det inga stora mängder, men ändå nyttigt. Som många andra örter är den bra för matsmältningen.

I slutet av 1200-talet började man destillera örten och detta blev under 1300-talet grunden till en helt ny dofttyp, colognen. Doftmässigt passar rosmarin bland annat till lavendel, timjan, ingefära och kanel. Rosmarin ingår tillsammans med bland annat bergamott, citron och apelsin i eau de cologne (vatten från Köln). Rosmarin ingår även i så kallat Ungerskt vatten som förr ansågs kunna bota ledsmärta.

Idag finns rosmarin att köpa både i livsmedelsaffärer och hos växthus. Torkad rosmarin är naturligtvis också ett gott alternativ.

Rosmarin passar utmärkt till ljust och mörkt kött, kyckling och allehanda potatisrätter. Använd gärna rosmarin när du steker kött. Förutom den smakförhöjande effekten blir köttet nyttigare eftersom de skadliga ämnena som bildas när man steker eller grillar bryts ner.

MATLAGNINGSTIPS:

- Lägg några kvistar rosmarin på grillen och njut av doften.
- Gör grillspett av de lite kraftigare rosmarinkvistarna.
- Ha rosmarin i marinader när du marinerar kött eller strö lite rosmarin över köttet när du steker det.
- Strö rosmarin över potatisgratängen.
- Stick en kvist rosmarin i lite socker och låt den stå och dra där i sockret ett tag. Använd sedan sockret till efterrätter.

DBW:S TRÄDGÅRDSSTYRELSE INFORMERAR:

Bonnie Öhman, en av Botans trädgårdsmästare, har beviljats tjänstledigt för studier fr o m 2020-11-01 i ett och ett halvt år. Ersättare rekryteras av Region Gotland.

I övrigt kan meddelas att entrén vid ruinen är under färdigställande och att trädgården nu förberetts för vintervila.

Sven-Erik Lindström
Ordförande DBW:s Trädgårdsstyrelse

Foto: Carina Johansson

Rute-tösen som blev hotelldrottning och satte grönsaker, sallad och blommor på restaurangborden

Text: Wiveka Schwartz

ÄNTLIGEN HAR NÅGRA KVINNOR fått ge namn åt gator i Visby. Tre gator ute på det nybyggda A7-området – Greta Arvidsson, Ada Block och Wilhelmina Skogh, tre pionjärer. Greta arkeolog och museichef, Ada apotekare och Wilhelmina hotelldrottning, dock utan hotell på Gotland. Att gradera deras insatser är omöjligt, men min personliga favorit är Wilhelmina. Vilken kvinna; målmedveten, modig, såg behov och handlade.

Hon föddes 1849 i Rute. Pappa Jacob Wahlgren, fiskare och skollärare, drunknade då Wilhelmina var sex år. Mamma Stina Lena, född Broander från Fårö, blev ensam med tre barn, varför Wilhelmina flyttade till mormor på Fårö. Mormor gav flickan en god uppfostran och berättade om stora världen, varifrån båtarna kom, vilka seglade runt Fårö. Wilhelmina beslöt sig för att ge sig ut i världen, tjäna pengar och bli miljonär för att kunna hjälpa mamma och syskonen.

12 år gammal, just konfirmerad, for hon till Stockholm och blev springflicka i en leksaksaffär. Inget jobb man kunde bli miljonär på insåg Wilhelmina. Däremot såg hon restaurangen Strömparterren, med gasljus, kristallkronor och rika människor, lockande. Den tillhörde Grand Hotell varför Wilhelmina beslöt att gå till direktören och erbjuda sina tjänster. Direktören undrade vad en så liten flicka kunde göra. Det kavata svaret på Fårömål: ”jag kan allt”. Hon fick jobb – att torka disk i en källare på Strömparterren. Så startade karriären.

Hon var duktig och arbetsam och fick snart fast arbete på Grand Hotell. Under sin lediga tid studerade hon bokföring och språk på Borgarskolan. 1870 flyttade hon till Gävle och en tjänst på hotell Fenix. För Wilhelmina var god service för gästen självklar. En kväll kom en elegant herre till hotellet. Inga lediga rum och köket stängt. Wilhelmina upplät då sitt eget rum, gick ut i köket och bredde smörgåsar, tog fram en pilsner och bjöd gästen God natt. Wilhelmina fann en skrubb att sova i. Gästen var ingen mindre än generaldirektören Trollius, chef för statens järnvägar.

Under åren 1870–1875 byggdes Norra stambanan från Uppsala upp till Storvik och Bollnäs. Nu 1875 stod järnvägsstationen i Storvik färdig med en restaurang till vilken man annonserade efter en föreståndare.

– Sök tjänsten fröken Wahlgren, uppmanade direktör Trollius. Jag skall ge Er goda rekommendationer.

Wilhelmina sökte och fick tjänsten, trots att där var många äldre sökande. Hon var ju bara 25 år. Restaurangen blev en strålande affär och redan efter ett år kunde Wilhelmina låna upp pengar och själv bygga sitt första hotell. Inflytelserika Gävlebor gick i borgen för lånen. Tågen gick inte så ofta varför behovet av övernattningsställen var stort.

Porträtt av Wilhelmina Skogh målat av konstnären Lotten Rönquist. Tavlan hänger än idag på Grand Hôtel Royal i Stockholm och det berättas att varje dag när personalen passerar hälsar de god morgon. Foto: GHA/Johan Frick-Meijer. Bilden är något beskuren.

1911 skrev Wilhelmina sina memoarer – *Minnen och upplefverser af Wilhelmina Skogh*. Hennes liv var som en saga med stora framgångar och bakslag. 1888 gifte hon sig med vinhandlaren Per Samuel Skogh, död 1904. 1890 omfattade AB Wilhelmina Wahlgren fem hotell – Storvik, Bollnäs, Lingbo och Rättviks turisthotell. 1902 blev hon VD för Grand Hotell i Stockholm.

Wilhelmina ville lära sig hur man ute i Europa drev hotell och restaurang varför hon redan i början av 1877 reste ut i Europa. Så här berättar hon:

”Under min allra första resa till utlandet kunde jag ej undgå att se, huru mycket grönsaker ingingo i den franska matlagningen och vad alla dessa rätter som serverades gjorde måltiden lättare, smakligare och elegantare, ej minst grönsallad tillagad med god och riklig olja. Detta är nu 35 och 40 år sedan (1911) och vi äldre minns hur det såg ut i Sverige den tiden.”

Hon fortsätter:

”I Belgien i staden Gent såg jag de präktigaste grönsaker som torgfördes – dagligen lastades järnvägsvagnar med dylikt och sändes till Paris och i hemmen och på restauranger såg jag trevliga blomsterdekorationer som vi här uppe i den kalla Norden ej voro vana vid. Emellertid fick jag av denna min första resa det intrycket och den lärdomen att först och främst måste jag införa mycket grönsaker och på mina bord blommor.”

Wilhelminas försök att få ”allmogen” i trakten att odla grönsaker och blommor misslyckades varför hon inköpte jord, anlade en större köksträdgård och byggde växthus.

”Följden blev att jag fick ett gott kök och 20 % mer förtjänst då jag genom grönsakerna sparade in på köttet. Det var nästan lustigt hur rädda för grönsallad och olja svenskarna var den tiden, men det var gott om utlänningar som passerade Storvik sommartid. Då dessa fick se mina stora salladsskålar, tog de rundligt för sig – svenskarna tittade ett tag på och gjorde snart sammaledes. Åtgången blev så pass stor att vi kunde taga in olja på fat och själva tappa upp den”

Under sina två första utlandsresor besökte Wilhelmina London och lyckades göra avtal med Cooks resebyrå som ordnade lustresor och även jakt- och fiskeresor till Dalarna med båt och tåg från England, Tyskland och Österrike. Hon arrenderade både jakt- och fiskevatten.

”Blomsterodlingen var en lätt sak, och jag minns med glädje mitt arbete med de vackra hyacinter och tulpaner som kunde åstadkommas i mitt växthus den smällkalla nordiska vintern. I Stockholm funnos just inga blomsterbutiker den tiden som nu t.ex. blomsterhandeln La Fleurist skämt bort oss med.”

Hon fortsätter att berömma kvaliteten på svenska grönsaker och bär, mycket bättre än de franska och italienska. Kapitlet slutar:

”Ön Gotland vore ett idealland för frukt-, grönsaks- och blomsterodling. Gotlänningarna borde ha ett särskilt torg i Stockholm och dit sända sina alster med varje dags ångbåt. Tänk på det ni unga gotländska trädgårdsmästare!!”

Moderna kommunikationer som järnväg, ångbåt och telefon var viktiga för ett lands utveckling ansåg Wilhelmina. På alla sina hotell installerade hon telefon, elektricitet och centralvärme. Under hela sin tid som chef på Grand Hotell byggde Wilhelmina till och om hotellet för att få bättre lönsamhet. 1902

Vinterträdgården på Grand Hotell Royal i början av 1900-talet. Fotograf okänd. Stockholms stadsmuseum. Fotonummer D 1190.

inrättade hon ett elektricitetsverk på Grand Hotell, telefon och ångvärme var självklart.

Men trots allt måste Grand Hotells verksamhet och intäkter öka ännu mer. Nordväst om hotellet låg ett gammalt stall som tillhört hovstaten. Tomten var attraktiv och efter långa och segslitna förhandlingar lyckades Grand Hotells styrelse få till stånd ett avtal så att man kunde expandera. Bygget av Grand Hotell Royal startade 1905.

Idén att anlägga en vinterträdgård hade Wilhelmina fått redan 1880 i Paris där hon bevistade en stor fest och upplevt hur hotellets överbyggda innergård förvandlats till en ståtlig borggård med palmer, träd, blomstergrupper, gräsmattor och statyer. Nu skulle idén förverkligas. Men bygget försenades och blev dubbelt så dyrt som beräknats. 2,5 miljoner, en svindlande summa. I januari 1909 öppnade hotellet, en olycklig tid. ”Storstrejken” som förlamade hela landet hade just brutit ut. Sämre timing kunde inte tänkas. Wilhelmina blev sjuk och tvingades lämna sin tjänst.

Alla byggprojekt blev dyrare än beräknat. 1907 sålde Wilhelmina sina järnvägshotell och förvärvade en tomt på Lidingö och byggde Foresta, en stor villa som privatbostad, också ett allt för dyrt bygge som kompletterades med restaurang och gästrum för uthyrning. Världskriget 1914–1918 och därefter depression gjorde att hon måste sälja sin älskade villa.

Sina sista år levde hon i en lägenhet i Bolinderska huset tillhörande Grand Hotell. Hon avled hastigt 18 juni 1926 och begravdes på Norra Kyrkogården i Stockholm.

Soppkoket i Botan – hur började det?

Text: Åke Persson Foto: Helène Stade

ATT DET KOKAS SOPPA över öppen eld i Botan på Visbydagen den första lördagen i oktober känner många till. Sedan Vänföreningen bildades 2011 är det den som håller ihop aktiviteterna med anskaffning och hackning av råvaror, eldning under grytorna, servering av flera hundra portioner, lotteri, tipspromenad och föreläsning. På hemsidan och i medlemsbladen kan man läsa referat och se bilder från de olika åren. Men hur började det? Vem tog initiativ? Var kom råvarorna ifrån? Vem har tillverkat grytorna och vem var kock? För att få klarhet i den historiken får vi vända oss till trädgårdsmästare emeritus Lasse Pettersson:

Lasse berättar att det hela började omkring 2006, lite som en skördefest. Initiativet kom från trädgårdsmästarna, bl a Hélène Stade, utbildad i antroposofisk odling vid Skillebyholm, som hade kökträdgård vid nuvarande bigården. De två grytor, som vi använder än i dag, tillverkades med några års mellanrum av Rolf Wickman. Ulrika Mebus, utbildad matlagare, var ”första soppkokerska” under några år och lärde bl a ut att korngryn skall läggas i blöt dagen före.

Redan från början var det på Visbydagen som soppan kokades. Det kom mycket folk och 400–500 muggar soppa kunde serveras.

En del andra aktiviteter, t ex guidning i trädgården, ordnades också. Hélène berättade om kompostering och visade hur man kan bygga kompostkorgar av hasselgrenar. Ett år hade man också samverkan med Högskolan som kom med mikroskop för att granska mikrofloran i komposten.

Trädgårdsmästarna tog vara på överblivna växter under arbetet i trädgården och sålde dem i samband med soppkoket.

Efter några år fick trädgårdsmästarna strängare krav på sig beträffande arbetstiden så jobb på en lördag gick inte an och man lade ner soppkoket. Vänföreningen, som under flera år engagerat sig i soppkoket, beslöt då att överta ansvaret och där är vi nu. Om vattenfrågan i Botan kan lösas kanske även odlingen av grönsaker på plats kan tas upp igen.

Hélène Stade, Ann-Kristin Hallin. (2011-12)

Grönsakerna odlade i Botan. (2013)

Björn Magnusson vid grytan, ryggarna av Lasse Pettersson och Wiveka Schwartz. (2011-12)

Trädgårdsmästarna Ann-Kristin Hallin och Lasse Pettersson. (2011-12)

Tipspromenaden under soppkoket, Visbydagen 2020

Text & foto: Carina Johansson

DET VAR MÅNGA som gick tipspromenaden denna gång och 33 svarslappar lämnades in. Några gick tillsammans och hjälptes åt med de tolv frågorna. Totalt deltog 44 personer. Vinnare av varsitt årsmedlemskap i vänföreningen blev Eva Nisseby och Ulla Bodén. Deras svarslappar drogs bland de fem som hade tio rätt. Elva personer hade nio rätt. Sedan var det stor variation gällande antal rätt. Tröstpriser delades ut, i form av blommiga skrivböcker, till de yngsta deltagarna.

Bra jobbat!

Frilandshibiskus.

Här är de rätta svaren:

1. *Gurkörten har oftast blå blommor, inte gula eller röda som var de andra alternativen.*
2. *Det var Hemulen med sitt herbarium, en av Mumintrollens vänner, som var på bilden.*
3. *De 17 globala hållbarhetsmålen ska uppnås till år 2030.*
4. *Claude Monets bro finns i Giverny i Frankrike.*
5. *Kvisten med de gröna bladen var från en Forsythiabuske, som vi ser blomma på våren.*
6. *Tidlösa blommar på hösten men är inte, som man ju kan tro, en höstkrokus.*
7. *Den blommande skönheten var en frilandshibiskus.*
8. *Fjärilen som synts till i riklig mängd under sommaren i Botan var pärlemorfjäril.*
9. *Tar vi in cyklamen och har i kruka, trivs den bäst att ha det svalt och den är törstig.*
10. *Linnés motto ”Omnia mirari etiam tritissima” betyder ”förundras över allt, även det mest vardagliga”.*
11. *POM står för Programmet för odlad mångfald.*
12. *Den nya bänken ni i vänföreningen bidragit till står nära Solvisarplan och rosbågen.*

Foto motstående sida: Solveig Artsman

